

היה זה כאילו חיכו עשרות חביות של אבק־שריפה רק לגפרור הקטן שידליק את הפתיל. ואדיסליב נתן את האות — וה' שבוע פשטה בעברה מן הגליל ועד לגלב, בבת אחת התעורר הישוב ההתיק מתר־דמתו, ונזכה לדעת כי הוא עומד בראשיתה של מלחמה קולוניאלית מכוערת. אי־אפשר היה לטעות ביחס למהותה של מלחמה זו — היא נשאה את כל הסימנים האופייניים של התקוממות מעמדות מקופחים ונחלשים נגד שיכבה שלטת ועשירה, התקוממות בה נוספת מתיחות עזתית על המרירות הכלכלית. "יסודות פליזיים...". אם היה ספק לגבי מהות זו, הרי באו הכרזות השלטון וסיפקו את ההוכחה הסופית.

● יסודות פליזיים מאורגנים אירגנו את המהומות בבאר־שבע, הכריז דובר מש־טרתי־ישראל, כפי שהכריזו בשעתו דוברי המשטרות באלג'יריה, בקניה — ואף בארץ־ישראל. אין ספק שדובר משטרת צרפת הודיע כך בשעת כיבוש הבאסטיליה. הילע הזוברים האלה צדקו — כי במרד מסוג זה, בולטים תמיד גם יסודות פליזיים. כל אותם האנשים, אשר במשטר הקולוניאלי נדחפים אל הפשע כדרך להבעת מחאתם נגד הסדר הקיים, מצטרפים בהתלהבות ליוזמה מרדנית קיבוצית.

אולם מה שהפך את מהומות באר־שבע, בהם נפצעו חמישה שוטרים ונעצרו 20 איש, מתקרית קטנה וחסרת־חשיבות למ־ארע לאומי גדול, הוא שקומץ היוזמים מצא זה ציבורי גדול, העביר רעד בכל הארץ. בבואן למחרת המהומות מגדל־העמק, נשאו מהומות אלה את האופי המובהק של חוליה בתגובת־שרשרת ארצית.

● העיריה לא תדון במאורעות, כי אין להן ערך כל עיקר, הצהיר ראש עיר־ית באר־שבע בזילולול.

היה זה זילולול מסוכן מאוד. כי כדאי היה לודיד טוביהו לזון ולחשוב על ה' מאורעות בעיר. הם מבשרים את ראשית הקץ לשלטון השיכבה שהוא מייצגה. טוביהו, איש רב־פעלים ונמרץ, הוא ניצג אופייני של הצמרת השולטת בארץ מאז ימי העליה השנייה — צמרת מזרח־אירופית ששייגשה כמנהיגות המפלגות הציוניות. צמרת זו הביאה לארץ כמיליון עולים חדשים ב־11 שנה, מהם כמחצית מבני אר־צות האיסלאם. היתה לה האמונה הנאיבית שאפשר לגרום לשינוי מהפכני כזה בהרכב האוכלוסייה, מבלי לשנות במאומה את מהות השלטון ואת הרכבו.

היתה זאת טעות פאטאלית. מן הרגע שישראל השנייה התבססה בארץ, היה זה טבעי כי תנסה להשתמש בגודלה הכמותי כדי לתפוס בידיה את מושכות השלטון. איש לא יכול היה לקחת כי מאות אלפי עולים אלה, השכבה המקופחת ביותר בתה' ליד הכבלים הישראלי, יסבלו לאורך ימים כיצד ראשי הישוב ההתיק, בעזרת שיכבה קטנה־יחסית של גרוריהם, מפקיעים לטובתם את מיטב הפרוץ של ההון הזורם לארץ.

קנוניות המפלגות. המפלגות הקיימות, שהן כולן שייכות לצמרת דקיקה זו של הישוב ההתיק, החבינו באופן אינסטינקט־י טיבי בגודל הסכנה. הן הגיבו אף הן בצורה המקובלת במקרים כאלה של ראשית התקוממות: הן ניסו להשתיק את חומרת המאורעות, להקטין את חשיבותם, להעמיד פנים כאילו למעשה שום דבר לא קרה.

היה זה קו שבלט השבוע בכל הפגנות המפלגתיות, בכנסות ובאסיפות המפלגתיות. אילו אורגן המרד על־ידי מפלגה אחת נגד שאר המפלגות, לא היתה הסכנה גדולה כל כך. בשלבים הראשונים של מרד ואדי־סליב עוד היתה קיימת אשליה זו, והי' האשמות ההדדיות פרחו בין המפלגות החותי' קות. אולם בהדרגה התבררה האמת המרה — הפעם החלו מוקדים בארץ כוחות חדשים שחזקו לתחום מסגרת המפלגתית הקיימת. זוהי סכנה נוראה למשטר הקיים — כי כל הכוחות המשובצים בקרב המפלגות ה' קיימות ניתנים בנקל לשיטור ולשיחור. קיים עליהן פיקוח מתמיד מצד השלטון שהוא ביטורו פורעית של המפלגות.

שינוי מהפכני. יתכן כי הגל הנוכחי של מהומות בארץ יישכן. יתכן כי ב' אמצעי דיכוי או שחרר אפשר יהיה לחסל את מנהיגי המרירות, לשבור את הרוח ה' מרדנית. אולם הדבר לא ישנה הרבת: אחרי כשנתיים אלה, לא תחזור ישראל לקדמותה. כוח חדש הודיע על קיומו — והוא ישנה בהכרח ועד היסוד את מהות המשטר בארץ בשנים הקרובות.

מירומות בדרך מרד המקופחים בואדי־סאליב יצר תקדים — עתה הוא מתכשו

אם נבאר שבע

ניצבת בפני תחנת המשטרה, למחרת ההתקוממות, ומתחננת בפני השוטרים כי יסחררו את בנה. הוא לא עשה כלום, התייפחח וקחל שנתאסף העיריה: "מה רוצים ממנו? הלא גם הם מזרחיים!"

החדשות ידעו כבר: הערב, בערב ניגשו שני צעירים לזוכן המשקאות של קפה כסית, ברחוב הראשי של באר־שבע. הם שחו בקבוק טמפו וכוס גווז, דרשו מן הזבנית עודף מחצילירה שלא נתנו. בעל הקפה ניסה להחליק את העניין, שלם לצעירים חצילירה מכיסו. אך התיג רה פרצה בכל־זאת. אחד מהשניים השליך כסא לתוך זכוכית־החזית של כסית. היה זה אורח להתחלת ההתקוממות.

השעה היתה שעת־ערב מוקדמת, והרחוב הראשי המה מאדם. כהרף־עין צצו מבין הקהל קבוצות מאורגנות־היטב של צעירים, ניפצו תוך שניות שישה חלונות־ראווה. ובאותה מהירות שבה נכנסו לפעולה — התמזגו שוב באלמוניות הקהל. שתי מכונות יות חנו בצדי הכביש. סמרטוטים טבולים בדלק הוטלו עליהן, גפרור העלה אותן באש.

תוך חמש דקות הופיעו השוטרים, חבושי קסדות ומניפים אלות כבדות. הצעירים החלו מניפוץ חלונות והחלו רוגמים את השוטרים. מרחובות, מאשקלון ומפתח־תקוה ה' חלה זורמת תגבורת משטרתית. בסך־הכל נמשכו ההתנגשויות כשעתיים. הסתכלו במ' חיר עגום: חמישה שוטרים פצועים, 42 תושבים פצועים (ראה שער), מהם רבים פצועים.

היו אלה המאורעות הרציניים ביותר ש' ארעו בארץ — חמורים אף ממרד ואדי־סליב. אולם הם לא הצביעו על שורש־הרע בהירות כה ח'משמעית, כפי שעשתה ההתקוממות שארעה יום לפני כן במגדל־העמק.

על מה שקרה במגדל־העמק מ' דרוח כתב עתי"ם בנצרת אברהים שבאמ:

"מה קרה?" שאלתי את הסמל. הוא האיש את קצב ריצתו בק לשניה ורוק: "הפגנות במגדל־העמק!" בקפיצה עלה על מכונית המשטרה, היה ישוב כבר כחצית־היטב שוטרים, חבושים בכובעי־פלדה אלות בידיהם, והמכונית יצאה בחריקת צמיגים מתצר ה' משטרה בנצרת. העתכבית עוד כמה דקות, לאסוף יותר פרטים. הסתבר כי לפני דקות אחדות, בסביבות חמש אחר־הצהריים, נת' קבלה הודעה משני שוטרים הנמצאים דרך קבע במגדל־העמק. דיווחו אנשי הסיוור: "עשרות נשים נרגזות מפגנות ליד המוצצה המקומית, דורשות שיחרור בעליהן שנעצרו בבוקר במשרד הסוכנות בחיפה. הססיקו כבר לנפץ חלונות ולקרוע תמונות. התקת"

לוח נמשכת.

מפקד משטרת נצרת, סקר יהודה ספרן, הורה לסמל התחנה לצאת מיד למקום, בלוח־ית שמונה שוטרים. תפסתי טרמפ במכונית הראשונה שיצאה לעירית העולים.

למגדל־העמק כמה כבישי־גישה, המובים אל השכונות השונות של העיריה. בי כלל, מהחיים עולי צפון־אפריקה את רוב המתישבים; במקרה הנצתי אל רובע שרוב תושביו מיוצאי־אירופה. החיים התנה' לו כסידורם, ולא נראה כל סימן להפגנה. שאלתי אחד התושבים היכן מתפרעות ה' שים. הוא משך בכתפיו: "לא יודע כלום." שאלתי אחר. גם הוא לא ידע. איש לא שמע דבר, לא ראה דבר.

קראתי לקבוצת ילדים: "איפה ההפגנות?" "בבית־הכנסת של הספרדים עומדת להת' קיים אסיפה", סיפר אחד מהם, "השוטרים עומדים שם."

★ ★ ★

מחסומים בכביש

לויש או ארבע קבוצות אנשים מיל' או את הרחבה שבמרכז העיריה. קבו' צה אחת היתה גדולה במיוחד: כ־150 נשים, גברים ונערים. בלטו במיוחד הצעירים. לפי ניבם בלטו במוצאם הצפון־אפריקאי.

בדרך אל נקודת ההתקהלות, יכולתי לר' אות כי כביש הזפת נתסם בשני מקומות לפחות. ידיים אלמוניות הציבו לרוחבו כמה חביות שהושארו על־ידי עובדי מע'צ, ערי' מות אבנים ואפילו כמה סלעים רציניים מאד. גזע־עץ, קרשים ושברים מגוונים שיו' מתחסמים ראה מוצק ותכלית.

כבר ממרחק ברר כי יכולתי לשמוע את קרי' אות הקהל: "לחם, עבודה!" או: "בו' לממשלת ב'רגוריון! בודו לממזרים הגדולים החיים ברחבה על הנדבות שאוספים ב'ש מנו'! מדי פעם התרומם קול נועם: "למה הבאתם אותנו הנד?" פניתי לאחד הצועקים, גבר שבי־שער כבן 50, לבוש בגדים בלים ודהויים. "למה אתה צועק?" שאלתי. האיש השתפך במרירות: "עבודה מספיקה לא גותנים, שכר טוב לא מקבלים. חברת עמידור רוצה את שכר־ההירה כל חודש. אם לא משלמים, עושה משפט. בכל דבר מפלים אותנו. רק כשהבנים שלנו מגיעים לגיל הגיוס, נותנים לנו להרגיש שאנחנו אזרחים במדינה הזאת!"

★ ★ ★

חיילים נזפו בשוטרים

בתוך הים האנזישי הסוער עמדו שלוש מכוניות המשטרה, כשהשוטרים, חבושי־קסדות ומחויקי־אלות, מניסים לת' פות על מבוכתם הרבה בחיוכים לכל עבר. בתוך פקעת אנושית ניסה הקצין ספרן להרגיע את הקהל. "אל תעשו מזה רעש כזה", קרא לנשות־הצעורים, "סוף־סוף לא יתלו אותם. למה כל העניינים האלה? יש טענות — תביאו אותן לפני האתראים" — לטוא. הקהל, ששורותיו נפתו והלכו עד שברחבה התרכזו כבר כמה מאות איש, לא רצה לשמוע. הוא חזר ושפך את מרירותו־תור על הדרישה: "שחררו את העצורים!" המדובר היה ב־14 מתושבי המקום, שיצ' או אותו בוקר למשרדי הסוכנות בחיפה. בפיהם היתה טענה מרה וצודקת: אי־אפשר להתקים משכר־הדחק, ואילו הנורמות ש' נקבעו להם בעבודת הקרן־הקיימת היו מעל ומעבר למה שתייב לתת פועל־דחק. 30 איש יצאו לחיפה. כמחציתם נכנסו לטעות את בעיתם בפני פקידו הסוכנות. כאשר יצאו משם כעבור ארבע שעות היו במצב־רוח קודר, שברו תמונות שהיו תלויות במסדרון.

14 מהם נעצרו על התפרעות, היתר חזרו למגדל־העמק, הביאו את הבשרים למשפחות העצורים. אלה התקהלו מיד לפני בני' המוצצה המקומית, תבעו לשחרר את העצור' רים. הם הלכו לדרוש צדק! קראו. משלא נענו, החלו מנפצים שמשות ורהי' טים. הפגנת־הנשים למען שיחרור הבע' לים־המפגינים החלה.

עתה עמדו אותן נשים, בצירוף מאות תושבים אחרים, הטילו מצור על המשטרה. בלטו בקהל כמה חיילים מבני המקום, שבילו חופשה בביתם. הם גופו בשוטרים: זאת הגבורה שלכם — לעצור נשים ויל'